

УДК [371.134:811(07)] "196"

Безлюдна Віта Валеріївна

*Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна*

РОЗРОБКА ТЕОРЕТИЧНИХ ОСНОВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У 70-80-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

Анотація. У статті на основі аналізу наукової літератури висвітлюється питання розробки теоретичних основ професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у 70-80-х роках ХХ століття. З'ясовано, що у досліджуваній період з'являються педагогічні ідеї, що стосуються структурування змісту іноземної освіти: загальнометодологічних підходів до професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов, вивчення міжпредметних зв'язків, систематизація окремих знань, умінь, навичок як загальнопедагогічних, так і спеціальних, мовних.

Ключові слова: іноземна освіта, навчання іноземної мови, підготовка вчителя, розвиток знань.

*Vita Bezliudna V., Associate Professor
of Uman State Pedagogical University, Uman, Ukraine*

DEVELOPMENT OF THEORETICAL BASIS OF PROFESSIONAL FUTURE FOREIGN LANGUAGES TEACHERS TRAINING IN 70-80-IES OF XX CENTURY

Abstract. On the basis of scientific literature analysis the author highlights the issues of theoretical foundations development of professional future foreign languages teachers training in 70-80 years of the twentieth century. It was found that in the study period appear the pedagogical ideas which concern the content of foreign language education: general methodological approaches to future foreign languages teachers training, studying the interdisciplinary connections, ordering specific general knowledge and skills as well as special and language.

Keywords: foreign language education, foreign language teaching, teacher training, knowledge development.

Попри помітну переорієнтацію мовної освіти в радянських вузах на досягнення практичного володіння іноземною мовою, корінні зміни відбулися лише на початку 1970-х рр. ХХ століття, коли з'явилася велика кількість екстралінгвістичних досліджень, які змусили змінити фокус інтересу з мови, яка вивчається на того, хто її вивчає. Таким чином, психологічні та лінгвопсихологічні особливості навчання студентів у вищих педагогічних

навчальних закладах стали предметом ретельного вивчення, з мовного матеріалу увага переключилася на особу, яка повинна засвоїти цей матеріал. У зв'язку з цим виникла необхідність виявити аспекти, що лежать в основі засвоєння студентом мовного матеріалу [10, с.5].

Розвиток теорії іншомовної освіти у 70-80-х рр. ХХ століття відбувається у напрямку виявлення і розкриття органічних зв'язків внутрішньопредметного і міждисциплінарного характеру. З огляду на значимість принципу професійної спрямованості, багато радянських дослідників: І. Бім, Ю. Булаєв, М. Данильченко, М. Дворжецька, А. Кондратенко, П. Кулагін, В. Максимова, М. Ляховицький, В. Нікітіна, С. Шатилов, та ін. – активно обговорюють можливості реалізації міжпредметних зв'язків у змісті підготовки майбутніх учителів іноземних мов, що спровокувало виникнення міждисциплінарного підходу у змісті іншомовної освіти. Цей аспект розглядається науковцями як взаємовплив, взаємопроникнення, взаємозв'язок, оптимальне узгодження змісту різних навчальних дисциплін з метою формування у студентів всебічної, комплексної системи наукових уявлень про ті чи інші явища, цілісної системи знань, умінь, навичок [11, с. 7]. Використання принципу інтегративності передбачає також генералізацію знань всередині окремо взятого навчального предмета: переосмислення, перетворення структури та змісту наукових знань у напрямку їх більшої узагальненості, рухливості, здатності до переносу, розгляду старих знань під кутом зору нових [7, с. 61]. Взаємозв'язок, системність знань і умінь є інтегральним показником, який відображає єдність оволодіння змістовної, процесуальної, мотиваційно-ціннісної сторін педагогічної діяльності; відображає взаємозв'язок знань і умінь, їх якісних характеристик, можливість їх застосування у різноманітних умовах; дозволяє безперервно модернізувати зміст освіти, приводити його у відповідність рівню розвитку знань.

Учені висувають твердження про те, що міжпредметні зв'язки сприяють ефективності процесу навчання іноземної мови в цілому, виконуючи певні функції [6]. *Освітня функція* реалізації міжпредметних зв'язків у процесі

професійної підготовки майбутніх учителів полягає у їх розумовому розвитку, формуванні картини світу, загальній ерудиції. Іноземна мова актуалізує наявні знання з історії, географії, літератури, культури тощо. *Розвивальна функція* – вдосконалює навички оперування способами пізнання загальнонаукового характеру: абстрагування, моделювання, аналогії, узагальнення, конкретизації тощо.

Як зазначає К. Саломатов, для того щоб у свідомості майбутніх учителів утворилася цілісна система взаємозв'язків між окремими фактами, явищами педагогічної дійсності, знаннями про іноземну мову як навчальний предмет, основні функції вчителя в умовах їх успішного виконання, про які він дізнається з різних дисциплін, навчання кожного предмета повинно здійснюватись у тісному взаємозв'язку з іншими, з урахуванням ролі та місця цього предмета в загальній системі професійної підготовки майбутніх учителів [12, с. 12].

Водночас науковцями вивчаються питання взаємозв'язку теоретичних і практичних мовних курсів, так як практичний курс іноземної мови базується на теоретичному змісті як структурному і системному засвоєнні лінгвістичних явищ, що вивчаються у практичному плані [8, с. 340]; питання взаємозв'язку педагогіки, психології та методики викладання іноземних мов, які передбачають інформованість вчителя про загальні і спеціальні психологічні закономірності володіння іноземною мовою, про механізми мовної діяльності людини, процесах пам'яті і мислення та ін.; єдність у розкритті таких фундаментальних проблем, як особистість, діяльність, вміння, навички тощо [2, с. 96-97]; розвиток, розширення діапазону впливу, результативності та ступеня ефективності сформованих первинних методичних умінь в ході педагогічної практики [3, с. 63].

Досліджуються зв'язки методики викладання іноземних мов з рядом суміжних наук: лінгвістикою, що дозволяє зрозуміти суть предмета «іноземна мова»; соціолінгвістикою, що вказує на соціальну природу мови; психологією, що дає можливість розкрити діяльнісний характер мови; психолінгвістикою, що

дозволяє формувати в учнів комунікативну компетенцію в межах, визначених програмою [5, с. 97].

Розкриваються взаємозв'язки дисциплін філологічного та суспільно-політичного циклів, які передбачають зв'язок між теорією, історією і практикою мови з теорією, історією і практикою людського пізнання, що розширюють загальний кругозір майбутнього вчителя іноземних мов [3, с. 74].

Професійно педагогічну спрямованість спеціальних дисциплін, пов'язану зі специфікою іноземної мови як навчального предмета, дослідники розглядають також як тісний зв'язок вузівських програм спеціальних дисциплін зі змістом шкільних програм, яка дає можливість враховувати потреби практики навчання іноземної мови в середній школі [4, с. 37], створення умов для формування професійно значущих особистісних якостей студента, розвитку його пізнавальних, наукових, особистісних інтересів в області обраної професії [13, с. 12]; формування вмінь діагностики та профілактики помилок учнів, викликаних мовною інтерференцією; умінь користуватися мовними штампами шкільного вжитку (мовою вчителя на уроці), слухати і чути повідомлення учня, давати аргументовану оцінку його висловлювань [4, с. 37]; прищеплення навичок педагогічно правильно говорити; навичок і умінь здійснення науково-методичної діяльності, що забезпечує удосконалення педагогічної майстерності, «розкриває» джерела творчого натхнення, властивого професії вчителя [9, с. 3-4]; розвиток умінь постійно оновлювати предметно-змістовний план мови, бачити виховні, освітні, розвиваючі можливості навчального матеріалу, підбирати необхідний і достатній матеріал для навчання школярів іноземної мови і тощо [1, с. 79].

Найважливішим розділом теоретичного мовознавства став порівняльний лінгвістичний аналіз різних рівнів мови, який був безпосередньо пов'язаний з практикою викладання рідної та іноземної мов. Цей напрямок дослідницької діяльності було визначено О. Кубарьовим.

Розвиток психолінгвістики і теорії діяльності в психології сприяв розвитку нового етапу інновацій, пов'язаного з діяльністю таких вчених, як Е.

Верещагін, І. Зимова, А. Старков, І. Рахманов, Є. Пасов, І. Бім, З. Кличнікова, В. Раушенбах, Е. Штульман та ін. Інновації цього етапу пов'язані з обґрунтуванням нового аспекту у викладанні іноземної мови і обґрунтування лінгвокраїнознавчого підходу. Мета вивчення мови за допомогою цього методу полегшення розуміння співрозмовника, формування сприйняття на інтуїтивному рівні. Тому кожен студент, який обрав такий органічний і цілісний підхід, повинен ставитися до мови як до дзеркала, в якому відображаються географія, клімат, історія народу, умови його життя, традиції, побут, повсякденну поведінку, творчість. Цілеспрямована робота по реалізації лінгвокраїнознавчого підходу на заняттях дозволяє досягти не лише практичних цілей навчання, а й сприяє вирішенню освітніх, розвиваючих і виховних цілей.

У досліджуваній період у надрах мовознавства виникає комунікативна лінгвістика, функціональна граматики, лінгвістика тексту, лінгвокраїнознавча теорія слова, мовний етикет. На основі психолінгвістики розвивалася психологія спілкування. Основна увага спрямовувалася на комунікативне навчання [14].

Таким чином, у 70-80-х рр. ХХ століття під впливом рухомих факторів з'являються педагогічні ідеї, що стосуються структурування змісту іноземної освіти: загальнометодологічних підходів до професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов, вивчення міжпредметних зв'язків, систематизація окремих знань, умінь, навичок як загальнопедагогічних, так і спеціальних, мовних тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бім, І. Л. Теория и практика обучения немецкому языку в средней школе: Проблемы и перспективы: учебное пособие для студентов педагогических институтов по специальности № 2103 «Иностранные языки» / И. Л. Бим. – М.: Просвещение, 1988. – 256 с.
2. Данильченко, М. Г. Межпредметные связи в курсах педагогики и психологии / М.Г. Данильченко // Советская педагогика. – 1983. – № 4. – С. 96 – 97.
3. Идейная и профессионально-педагогическая направленность подготовки учителей иностранных языков: сборник научных трудов/ Под

общей редакцией А. П. Кондратюк. – Киев: Киев.пед.ин-т иностр.яз., 1980. – 172 с.

4. Кондратенков, А. В центре внимания – личность будущего учителя / А. Кондратенков // Народное образование. – 1987. – № 1. – С. 37 – 39.

5. Лингвистика и методика в высшей школе: сборник научных трудов. Выпуск 205. – Москва: МГПИИЯ им. Мориса Тореза, 1983.

6. Максимова, В. Н. Межпредметные связи в учебно-воспитательном процессе современной школы / В. Н. Максимова. – М. : Просвещение, 1987. – 160 с.

7. Малькова, З. А., Атутов, П.Р., Кузин, Н.П., Скаткин, М.Н. Теоретико методологические проблемы педагогики / З.А. Малькова, П.Р. Атутов, Н.П. Кузин, М.Н. Скаткин // Советская педагогика. – 1982. – № 3. – С. 56 – 62.

8. Профессионально-педагогическая направленность обучения иностранному языку в вузе: материалы научной конференции, 22–24 мая, 1974. – Горький, 1974. – 419 с.

9. Рогова, Г. В. Научно-методическая деятельность учителя иностранных языков и подготовка к ней студентов в педагогическом вузе: методические разработки / Г. В. Рогова. – М.: Московский государственный педагогический институт имени В.И. Ленина, 1984. – 102 с.

10. Рощина Е. В. Функции иностранного языка как учебного предмета в системе обучения в университете // Иностранные языки на неспециальных факультетах. Ленинград, 1978. – С. 3-6.

11. Саломатов, К. И. Межпредметные связи в системе профессиональноориентированного обучения иностранному языку как педагогической специальности: монография / К. И. Саломатов. – Горький, 1987.

12. Саломатов, К. И. Проблема межпредметных связей в процессе профессионально-направленного обучения иностранному языку как педагогической специальности / К. И. Саломатов // Проблемы профессионально-педагогической направленности в преподавании иностранного языка как специальности / под. ред. К. И. Саломатова. – Горький, 1983. – С. 5–28.

13. Формирование профессиональных умений и воспитание личности учителя иностранного языка в процессе языковой подготовки в педвузе: межвузовский сборник научных трудов. – М.: МГПИ им. В.И. Ленина, 1983. – 154 с.

14. Щукин А. Н. Обучение иностранным языкам: Теория и практика: Учебное пособие для преподавателей и студентов. – М.: Филоматис, 2004. – 416 с.